

УДК 330.322-027.63(477):338.124.4

Поліщук С. П.

*кандидат економічних наук,
асистент кафедри зовнішньоекономічної діяльності та євроінтеграції
Білоцерківського національного аграрного університету*

Polishchuk S. P.

*PhD in Economics,
Assistant Department of Foreign Economic Activity and European Integration
Bila Tserkva National Agrarian University*

ОСОБЛИВОСТІ ІНОЗЕМНОГО ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ КРИЗИ

THE PECULIARITIES OF FOREIGN INVESTMENT IN UKRAINE IN THE CONTEXT OF THE ECONOMIC CRISIS

Анотація. У статті розглянуто проблему та значення іноземного інвестування для економіки України. Обґрунтовано необхідність створення ефективного механізму залучення іноземних інвестицій, розглянуто динаміку надходжень іноземного капіталу. Визначено стримувальні фактори іноземного інвестування в умовах реформування економіки України. Обґрунтовано необхідність поліпшення інвестиційного клімату за рахунок державної підтримки.

Ключові слова: інвестиції, прямі іноземні інвестиції, інвестиційна діяльність, державне регулювання, інвестиційний клімат.

Постановка проблеми. Однією з важливих проблем в Україні є стабілізація економіки і підвищення її ефективності. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку країни пов'язано з нарощуванням та ефективним використанням інвестиційних ресурсів. Нестача внутрішніх фінансових ресурсів та відсутність бюджетного фінансування спонукають до пошуку нових напрямів залучення капіталу, у тому числі й іноземних інвестицій. Прямі іноземні інвестиції є важливим джерелом капіталовкладень у розвиток країни та впровадження інноваційних тех-

нологій у виробництві і управлінні. Одним із важливих чинників є розробка напрямів покращання інвестиційного клімату та шляхів підвищення активності інвестиційного процесу, враховуючи європейський вибір України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблеми інвестиційного забезпечення економіки належить як зарубіжним так і вітчизняним науковцям, серед яких: С. Гуткевич О. Гудзинський, П. Саблук, М. Кісіль, О. Пестрецова, Ю. Нестерчук, Ю. Полякова, О. Майорова, О. Підлісна та ін. У працях

даних науковців розглянуто основні проблеми та наслідки залучення іноземних інвестицій, основні шляхи їх вирішення.

Мета статті полягає в аналізі та обґрунтуванні важливості залучення іноземних інвестицій в Україну в сучасних умовах, визначенні існуючих проблем залучення іноземного капіталу в національну економіку та розробці пропозицій щодо напрямів покращання інвестиційного клімату держави.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна має значний інвестиційний потенціал, зокрема: володіє багатими природними ресурсами; має вигідне географічне положення; сприятливий клімат, родючі ґрунти для ведення сільськогосподарського виробництва; розвинену транспортну інфраструктуру. Привабливість української економіки для іноземних інвесторів пов'язана з наявністю відносно дешевої кваліфікованої робочої сили, з налагодженням зв'язків з європейськими країнами тощо. Незважаючи на те що Україна має велику інвестиційну привабливість, вона відчуває гостру потребу у значних обсягах іноземного капіталу у вітчизняну економіку, що залежить від багатьох причин.

Надходження іноземних інвестицій поліпшує стан та ефективність національного господарства, сприяє залученню інноваційних технологій, поліпшенню якості продуктів харчування вітчизняного виробництва, насиченості внутрішнього ринку високоякісними товарами, створенню нових робочих місць, нарощуванню експортного потенціалу, використанню ресурсів, налагодженню економічних зв'язків між господарюючими суб'єктами тощо.

Однак інвестиційна привабливість України сьогодні залишається низькою через несприятливий інвестиційний клімат. Події 2013–2015 рр. в Україні суттєво вплинули на національну економічну систему, що призвело до низки негативних тенденцій основних макроекономічних показників, у тому числі мало вплив на кількість та якість залучених іноземних інвестицій, адже їхня ефективність залежить не стільки від кількісних обсягів, скільки від зумовлених ними якісних перетворень в економічних відносинах та розвитку економіки. Саме діючий збройний конфлікт на сході країни має значний вплив на іноземне інвестування, низка іноземних компаній прийняли рішення припинити діяльність та залишити країну (або вирішили припинити подальше інвестування) до покращання загальних умов діяльності. З початку 2014 р. Україна втратила 10,3 млрд. дол. інвестицій, у той час як приплив капіталу становив 1,9 млрд. дол. [1]. Відсутність

гарантій безпеки та високий ступінь ризику зумовили різке зниження обсягів залучення іноземних інвестицій, адже «мета кожного інвестора – більше доходу за меншого ризику» [2, с. 184].

Обсяг залучених із початку інвестування прямих іноземних інвестицій в економіку України на 1 січня 2016 р. становив 43 371,4 млн. дол. США. У 2015 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 3 763,7 млн. дол. та вилучено 891,3 млн. дол. прямих інвестицій (зменшення капіталу за 2014 р. становило 11 140,4 млн. дол.). У січні-березні 2016 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено 1 036,2 млн. дол. США та вилучено 86,4 млн. дол. прямих інвестицій, тоді як у I кварталі 2015 р. – 345,5 млн. дол. та 223,0 млн. дол. відповідно. Як бачимо, 2014–2015 рр. характеризувалися незначними надходженнями іноземного капіталу [3]. Як показано в табл. 1, спостерігалось різке зменшення надходження інвестицій у 2014 р., протягом 2015 р. дана тенденція дещо поліпшилася.

Таблиця 1

Прямі іноземні інвестиції в економіку України, млн. дол. США

Станом на 01.01	Прямі іноземні інвестиції в Україну	Прямі інвестиції з України
2010	39 175,7	6 204,0
2011	43 836,8	6 846,3
2012	48 991,4	6 878,9
2013	53 679,3	6 462,6
2014 ²	57 056,4	6 597,4
2015 ²	45 744,8	6 350,6
2016 ²	43 371,4	6 210,0

¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим і м. Севастополь.

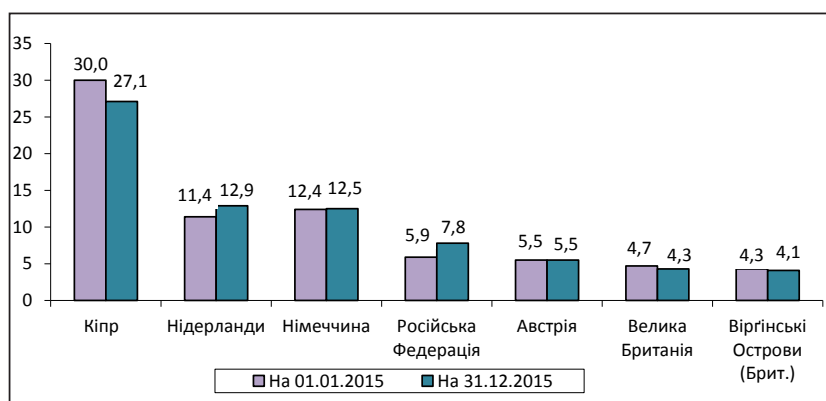
² Без урахування частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: за даними Державного комітету статистики України

Протягом 2015 р. іноземні інвестиції надійшли зі 134 країн світу. З діаграми 1 бачимо, що незважаючи на конфлікт з Росією, який призвів до зниження темпів торговельної діяльності між країнами, іноземні інвестиції із суцільної держави збільшилися майже на 2% за рік.

На сьогодні Україна активно використовує формат стратегічного партнерства у відносинах з Європейським Союзом. Із країн ЄС із початку інвестування на 31.12.2014 р. внесено 33 042,3 млн. дол. інвестицій (76,2% загального обсягу акціонерного капіталу), з інших країн світу – 10 329,1 млн. дол. (23,8%). Головними країнами-інвесторами, на які припадає 86,4% від загального обсягу інвестицій з ЄС, є Кіпр – 11 744,9 млн. дол. (35,5% від загального обсягу інвестицій із країн ЄС), Нідерланди – 5 610,7 млн. дол. (17,0%), Німеччина – 5 414,3 млн. дол. (16,4%), Австрія – 2 402,4 млн. дол. (7,3%), Велика Британія – 1 852,5 млн. дол. (5,6%) та Франція – 1 528,1 млн. дол. (4,6%). 2015 р. характеризується зменшенням обсягу іноземних інвестицій із країн ЄС, окрім Нідерландів (табл. 2).

Значні обсяги прямих інвестицій у 2015 р. із країн ЄС зосереджено на підприємствах промисловості (33,8%), в установах фінансової та страхової діяльності (25,3%), у підприємствах

Діаграма 1. Розподіл прямих інвестицій в Україну за основними країнами-інвесторами (у % до загального обсягу)

Джерело: за даними Державного комітету статистики України

Таблиця 2

**Прямі іноземні інвестиції (акціонерний капітал)
із країн ЄС в економіці України, млн. дол. США**

	Обсяги прямих інвестицій на	
	01.01.2015	31.12.2015
Усього	35592,4	33042,3
Кіпр	13707,6	11744,9
Нідерланди	5219,1	5610,7
Німеччина	5684,7	5414,3
Австрія	2513,6	2402,4
Велика Британія	2153,4	1852,5
Франція	1615,0	1528,1
Італія	997,1	972,4
Польща	828,3	785,9
Угорщина	593,2	625,4
Люксембург	398,8	371,6
Інші країни ЄС	1881,6	1734,1

Джерело: за даними Державного комітету статистики України

оптової та роздрібною торгівлі; ремонту автотранспортних засобів та мотоциклів (10,5%), в організаціях, що здійснюють операції з нерухомим майном (8,5%).

Обсяг прямих інвестицій (акціонерного капіталу) з України в економіці країн ЄС на 31.12.2015 р. становив 6 006,0 млн. дол., або 96,7% від загального обсягу інвестицій з України (на 01.01.2015 р. – 6 033,3 млн. дол., 95,0%). Найбільші обсяги інвестицій на 31.12.2015 р. спрямовано до Кіпру – 5 817,6 млн. дол. (96,9% від загального обсягу інвестицій у країни ЄС). Друге та третє місця посідають Латвія – 69,8 млн. дол. (1,2%) та Польща – 50,1 млн. дол. США (0,8%). Основна частка українських інвестицій до країн ЄС надійшла від резидентів, що здійснюють професійну, наукову та технічну діяльність (88,8%); значною також є частка установ фінансової та страхової діяльності (8,6%) [3].

Нерівномірною є й інвестиційна привабливість регіонів України. Лідерами в залученні іноземних інвестицій багато років є місто Київ (52,1%), Дніпропетровська (16,6%), Київська (3,8%) та Харківська (3,6%) області. Таке розподілення прямих іноземних інвестицій у регіональному розрізі сприяє більш ефективному соціально-економічному розвитку саме цих регіонів, що є негативним явищем.

Основним фактором збільшення обсягу залучення іноземних інвестицій і підвищення конкурентоспроможності України є поліпшення інвестиційного клімату та інвестиційної привабливості. Це повинно стати одним із пріоритетних завдань новообраної влади.

Інвестиційний клімат країни найкраще можна проаналізувати, використовуючи міжнародні рейтинги. Світовий економічний форум опублікував черговий «Світовий звіт із конкурентоспроможності 2013–2014», в якому Україна опустилася на 11 позицій і перемістилася на 84-ту позицію серед 148 країн [4]. Інвестиційна привабливість України в 2015 р. покращалася: згідно з рейтингом BDO International Business Compass, наша країна за рік перемістилася зі 109-ї на 89-ту позицію. Серед країн – сусідів України місця в рейтингу розташувалися таким чином: Польща – 34-те, Угорщина – 39-те, Словаччина – 40-е, Румунія – 47-е, Білорусь – 86-те, Молдова – 87-е і Росія – 100-те [5]. Згідно з Corruption Perceptions Index 2014, Україна визначена як країна з високим індексом корупції (індекс 26), посівши 142-ге місце зі 175-ти. Грунтуючись на думці експертів з усього світу, Індекс сприйняття корупції вимірює рівні сприйняття корупції в державному

секторі за шкалою від 0 (дуже високий рівень корупції) до 100 (дуже чистий) [6].

Оцінюючи незадовільний стан процесу іноземного інвестування, експерти вважають головною причиною цього недосконалу політику уряду. В Україні було зроблено низку кроків щодо вдосконалення інвестиційного законодавства, зокрема затверджено Концепцію Державної цільової програми формування позитивного міжнародного іміджу України; набрав чинності Закон України «Про підготовку та реалізацію інвестиційних проектів за принципом «єдиного вікна»; створена Національна інвестиційна Рада при Президентові України; ухвалено Закон «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо захисту інвесторів», який посилює правовий захист інвесторів, проте поки що ці заходи не призвели до суттєвого поліпшення інвестиційного середовища в нашій країні [7, с. 194].

Необхідно посилити гарантії інвесторам шляхом забезпечення прозорості приватизаційних процесів, розширити практику надання цільових кредитів для реалізації інвестиційних проектів, прискорення ухвалення законодавчих актів. Саме рішучою дією ВРУ було прийняття за основу законопроекту № 2763 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо скасування обов'язковості державної реєстрації іноземних інвестицій» від 10 травня 2016 р. Даним законопроектом передбачається спрощення порядку залучення іноземних інвестицій в Україну в частині їх державного обліку [8]. Очікується, що прийняття зазначеного законопроекту наблизить законодавство України до стандартів Європейського Союзу, спростить порядок залучення іноземних інвестицій, а отже, сприятиме відновленню економіки України.

Задоволення постійно зростаючих потреб вітчизняного суспільства та іноземних суб'єктів потребує пошуку нових підходів до форм і методів забезпечення. У сучасних умовах надзвичайно важливим постає питання формування ефективного підприємницького середовища, яке враховувало би вплив зовнішніх та внутрішніх факторів на національну економіку, що дасть змогу побудувати оптимальну стратегію розвитку вітчизняного виробництва.

Безперечним є той факт, що одним з основних чинників, який сприяє розвитку іноземного інвестування, є державне регулювання інвестиційної діяльності. Проблематика національного регулювання іноземного інвестування була й залишається ключовою з точки зору створення сприятливого інвестиційного клімату, а також забезпечення ефективності функціонування капіталу. Необхідна радикальна перебудова інвестиційної політики, оскільки зменшення ролі держави в цьому процесі не було компенсовано можливостями ринкової самоорганізації інвестиційних процесів з урахуванням діючого ринкового механізму, необхідне відновлення державних регулюючих, стимулюючих, контролюючих та інформаційних функцій в інвестиційній сфері [9, с. 23], адже стратегічна мета України – увійти повноправним членом у світовий економічний простір, ефективно реалізувавши пріоритетні завдання державної політики, головними з яких є: інтенсифікація виробництва за рахунок глибокої технологічної модернізації, масштабне залучення іноземних інвестицій, розвиток зовнішньоекономічних відносин.

Висновки. Для вирішення проблеми залучення іноземних інвестицій в економіку України необхідно здійснити відповідні заходи, які сприяли б розвитку інвестиційного процесу й сталому економічному зростанню.

Отже, для ефективного соціально-економічного розвитку країни необхідне суттєве поліпшення інвестиційного клімату, яке передбачає запровадження таких заходів: удосконалення державного регулювання; створення необхідних умов для залучення іноземних інвестицій, які позитивно впливають на розвиток галузей та економіки цілому; захист прав власності іноземних інвесторів

та ін. Середньостроковою метою подальших реформ є створення сприятливого середовища для бізнесу, розвитку малого і середнього бізнесу, спрощення міжнародної торгівлі та підвищення ефективності ринку праці. Рациональне поєднання інтересів держави, іноземних інвесторів і вітчизняних товаровиробників забезпечить ефективний розвиток країни в цілому.

Список використаних джерел:

1. Україна втратила 10,3 мільярда доларів інвестицій // Економічна правда. – 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/news/2014/12/5/510814/>.
2. Суторміна В.М. Фінанси зарубіжних корпорацій : [підручник] / В.М. Суторміна. – К. : КНЕУ, 2004. – 566 с.
3. Офіційний сайт Державного комітету статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
4. Княжанський В. Україна опустилася у світовому рейтингу конкурентоспроможності / В. Княжанський // День. – 2013 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.day.kiev.ua/uk/article/ekonomika/ukrayina-opustilasya-u-svitovomu-reytingu-konkurentospromozhnosti>.
5. BDO International Business Compass [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.bdointernational.com/Publications/Pages/BDO-Business-Compass.aspx>.
6. Corruption Perceptions Index 2014 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.transparency.org/cpi2014/results>.
7. Гура А.О. Інвестиційний клімат в Україні: сучасний стан та напрями покращення / А.О. Гура // Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди. – 2015. – Вип. 15. – С. 188–196.
8. Офіційний сайт Європейської бізнес-асоціації [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua>.
9. Сичевський М.П. Проблеми інвестиційного розвитку харчової промисловості України / М.П. Сичевський // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 21–26.

Анотація. В статті розглянуті проблеми і значення іноземного інвестування для економіки України. Обґрунтована необхідність створення ефективного механізму привлечення іноземних інвестицій, розглянута динаміка поступлень іноземного капіталу. Визначені сдерживаючі фактори іноземного інвестування в умовах реформування економіки України. Обґрунтована необхідність удосконалення інвестиційного клімату за рахунок державної підтримки.

Ключевые слова: інвестиції, пряме іноземне інвестування, інвестиційна діяльність, державне регулювання, інвестиційний клімат.

Summary. The problem and significance of foreign investment to the Ukraine economic are examined. Grounded the necessity of creating of effective mechanism of foreign investment attracting, considered the foreign capital income dynamic. Restraint factors of foreign investment in the context of reforming of the Ukraine economy are determined. The necessity of investment climate improving at the expense of government support is grounded.

Key words: investment, direct foreign investment, investment activity, government control, investment climate.